

وقتي تله‌فیلم‌ها چند قسمتي مي‌شوند

تله‌فیلم اپیزودیک به آثار دنباله داری اطلاق می‌شود که با مضمون مشابه تولید می‌شود ...

تله‌فیلم اپیزودیک به آثار دنباله داری اطلاق می‌شود که با مضمون مشابه تولید می‌شود
وقتي تله‌فیلم‌ها چند قسمتي مي‌شوند

جام جم آنلاین: هفته‌های گذشته اخباری منتشر شد مبنی بر این که چند کارگردان مشغول تولید تله‌فیلم‌های چند قسمتی هستند، عنوان تله‌فیلم‌های چند قسمتی (اپیزودیک) عنوان کنجکاو برانگیزی بود.

تله‌فیلم‌های اپیزودیک چه ساختاری دارند؟ این مجموعه آثار چگونه به هم مرتبط می‌شوند؟ این تله‌فیلم‌ها چه وجه تمایزی با قالب سریال دارند؟ آیا ساخت این‌گونه تله‌فیلم‌ها در کشورهای دیگر هم تجربه شده است یا خیر؟ با هدف رسیدن به پاسخ این سوال‌ها سراغ یک تهیه‌کننده، یک کارگردان و یک مسوول رفتیم.

افرادی که هرکدام به‌گونه‌ای درگیر تهیه و تولید تله‌فیلم‌های اپیزودیک هستند. همایون اسعدیان و احمد امینی 2 نفر از کارگردانان مطرح سینمای ایران هستند که این روزها هرکدام کارگردانی یک مجموعه تله‌فیلم اپیزودیک را به عهده گرفته‌اند.

همایون اسعدیان، ساخت مجموعه‌ای اپیزودیک با عنوان «#171؛ لبه تاریکی» به تهیه‌کنندگی منوچهر محمدی را برای مرکز سیمافیلیم پذیرفته است. این مجموعه متشکل از 5 فیلم تلویزیونی است که به موضوع اعتیاد می‌پردازد. احمد امینی هم کارگردانی مجموعه 10 قسمتی داوران را به عهده دارد. در صحبت‌های افراد مصاحبه شونده یک نکته مشترک وجود داشت. همگی آنها تأکید می‌کردند که تله‌فیلم‌های اپیزودیک نباید نیمه‌کاره رها شوند. تله‌فیلم‌ها باید در همان تعداد در نظر گرفته شده تولید شوند وگرنه دیگر نمی‌توان آن مجموعه را تله‌فیلم چند قسمتی نامید.

تجربه‌ای جدید

احمد امینی، کارگردانی فیلم‌های «#171؛ چتری برای دو نفر»، «#171؛ غریبانه»، «#171؛ سایه‌های هجوم» و سریال‌های «#171؛ اولین شب آرامش» و «#171؛ بیگناهان» را در کارنامه دارد. او این روزها مشغول پیش تولید یک مجموعه تله‌فیلم 10 اپیزودی به نام «#171؛ داوران» است. «#171؛ آخرین دیدار»، «#171؛ جایی همین نزدیکی» و «#171؛ پانسمان روح» عنوان 3 اپیزود از این مجموعه است.

تاکنون چند بازیگر این مجموعه تله‌فیلم انتخاب شده‌اند؛ با این کارگردان به گفت‌وگو نشستیم تا در جریان جزئیات محصول در دست ساختش قرار بگیریم. امینی درباره خط اصلی فیلمنامه‌اش می‌گوید: داستان این مجموعه درباره خانواده‌های متشکل از داوران و کلای حقوقی است که در هر قسمت، درگیر پرونده‌ای خاص می‌شوند.

فیلمنامه این 10 تله‌فیلم با محوریت یک خانواده 4 نفره نوشته شده که متشکل از 3 تا برادر و یک خواهر هستند. این چهار نفر همگی وکیل هستند و دفتر وکالت دارند. در هر فیلم هر کدامشان درگیر یک پرونده می‌شوند. هر بار می‌بینیم که پرونده‌ای حقوقی باز و بسته می‌شود. هرکدام از این تله‌فیلم‌ها قصه‌ای جداگانه دارند. اما به ضرورت قصه شخصیت‌های جدیدی هم وارد می‌شوند.

امینی در پاسخ به این سوال که ساختار این تله‌فیلم‌ها چه تفاوتی با سریال دارد، می‌گوید: اسم این مجموعه داستانی را نمی‌شود سریال گذاشت. می‌شود گفت مجموعه‌ای است که هر داستانش برای 90 دقیقه طراحی شده و هر اپیزودش داستان پر و پیمان‌تری نسبت به سریال دارد.

از امینی می‌پرسم آیا چنین قالبی در سینما یا تلویزیون دنیا تکرار شده است یا خیر. او پاسخ می‌دهد: در سینمای جهان فیلم‌های اپیزودی زیاد داشته‌ایم. اما بعید می‌دانم تا به حال چنین تله‌فیلم‌هایی ساخته شده باشد. امینی درباره تفاوت‌های کارگردانی یک فیلم سینمایی و یک فیلم تلویزیونی می‌گوید: برای من فرقی نمی‌کند. من همان دقت و وسواس همیشگی را به کار می‌گیرم. یعنی به همان میزان که در یک فیلم سینمایی مایه می‌گذارم برای یک اثر تلویزیونی هم وقت می‌گذارم. البته جزئیات فنی را باید در سریال دقت کرد که توضیحش وقت می‌گیرد و دشوار است.

این کارگردان ادامه می‌دهد: معمولاً این تصور وجود دارد که چون مخاطب تلویزیون عام است، باید نگاه سختگیرانه‌تری داشته باشید. اما من به ضرورت قصه همیشه توجه کرده‌ام. در سریال‌هایم دکوپاژ پیچیده شده است. یا از دیالوگ‌های عمیق استفاده کرده‌ام. هیچ‌وقت در سریال‌هایم فکر نکرده‌ام بیننده تلویزیون، عام است؛ پس آدم‌هایم باید راحت‌تر حرف بزنند. هیچ‌وقت نیامده‌ام از عمق قصه یا شخصیت‌ها کم بکنم. اصلاً چنین تصویری نداشته‌ام.

امینی: اگر سفارش‌دهنده سختگیری نکند ممکن است یک عده برای کسب درآمد بیشتر از تله‌فیلم سوءاستفاده کنند. در همه ما میل به زود انجام دادن یک کار وجود دارد. دوست داریم از یک کاری فارغ بشویم و سر کار دیگر برویم. امینی درباره جزئیات مجموعه تله‌فیلم داوران می‌گوید: این کار از طرف سیما فیلم به من پیشنهاد شد. 2 فیلم سینمایی ساخته‌ام که شخصیت اصلی‌اش وکیل بوده است. شاید فکر کرده‌اند من به وکالت علاقه خاصی دارم. فیلم‌های حوزه پرونده‌های حقوقی را دوست دارم و برایم جذاب است. قرار است ما 5 اثر فیلمنامه را آماده کنیم و با این 5 اثر مجموعه را کلید بزنیم. در حین کار هم امیدوارم 5 فیلمنامه دیگر آماده بشود. الان 5 فیلمنامه من آماده است. پیش تولید 5 تله‌فیلم باید همزمان انجام شود که مسلماً زمان زیادی می‌برد.

تله‌فیلم را باید جدی بگیریم

کارگردان سریال بیگناهان با اشاره به این که تله‌فیلم هنوز جایگاه واقعی‌اش را پیدا نکرده است، توضیح می‌دهد: در این مساله 2 گروه سفارش‌دهندگان و سفارش‌گیرندگان دخیل هستند. اگر سفارش‌دهنده سختگیری نکند ممکن است یک عده برای کسب درآمد بیشتر از تله‌فیلم سوءاستفاده کنند. در همه ما میل به زود انجام دادن یک کار وجود دارد. دوست داریم از یک کاری فارغ بشویم و سر کار دیگر برویم. به نظر من، مدیران و سفارش‌دهندگان باید سختگیری‌شان را بیشتر کنند. سازندگان تله‌فیلم هم باید کارشان را جدی بگیرند. من خودم یک تله‌فیلم ساختم که به اندازه یک کار سینمایی وقتم را گرفت. شش هفته ماه برایش وقت گذاشتم. اما دیده‌ام بعضی‌ها دو ماهه کار را تحویل می‌دهند.

مدل جدید تولیدات تلویزیونی

سید جمال نحوی، مدیرگروه علمی و فرهنگی سیما فیلم هم درباره این که چه انگیزه‌ای باعث سفارش تولید تله‌فیلم‌های چند قسمتی شده است، توضیح می‌دهد: در سیما فیلم تجربه تولید تله‌فیلم و سریال به شکل حرفه‌ای از گذشته بوده است. ما می‌خواهیم به مدل جدیدی از تولیدات تلویزیونی فکر کنیم. یکی از مدل‌هایی که سابقه جهانی دارد، تولید سریال‌های 90 دقیقه‌ای یا تله‌فیلم‌های چند قسمتی است. این روش در ایران شناخته شده نیست. تله‌فیلم‌ها قابلیت‌های خاصی دارند. داستانی شروع می‌شود و در 90 دقیقه به پایان می‌رسد. آدم‌ها در فرصت 90 دقیقه‌ای به این جمع بندی می‌رسند. در سریال شما قصه را در چندین قسمت دنبال می‌کنید. تولید تله‌فیلم‌های چند قسمتی این دو ویژگی را یکجا دارد. در هر قسمت تله‌فیلم چند قسمتی داستان به جمع بندی می‌رسد اما یک خط داستانی باریکی دارد که شما را به دیدن قسمت بعدی مشتاق می‌کند. در مجموعه 15 تله‌فیلم یک مفهوم کلی به مخاطب منتقل می‌شود. تله‌فیلم چند قسمتی به آثار دنباله داری اطلاق می‌شود که با مضمون مشابه یا سایر وجوه تشابهی تولید می‌شوند. یکی از ویژگی‌های اجرایی کار این است که قرارداد چند تله‌فیلم را یکجا ببندیم. این طوری نویسنده و کارگردان می‌دانند که باید روی کار متمرکز شود.

این مسوول تلویزیونی سعی می‌کند تله‌فیلم‌های چند قسمتی را به لحاظ مضمونی در چند گروه دسته‌بندی کند. او می‌گوید: در مرکز سیما فیلم یک تحقیق مفصل درباره نمونه‌های جهانی تله‌فیلم چند قسمتی انجام شده است. ما چهار نمونه را شناسایی کرده‌ایم. نوع اول، تله‌فیلم‌های شخصیت محورند. در این کارها ما یک شخصیت واحدی داریم که قصه‌های مختلفی را به وجود می‌آورد. جیمزباند یا مرد عنکبوتی را می‌توان به عنوان یک نمونه خارجی معرفی کرد. نوع دوم، تله‌فیلم‌های ماجرا محورند. در این کارها یک حادثه کاملاً مشخصی را در طول سریال می‌بینیم. هر چند هر قسمت به گونه‌ای پایان می‌گیرد، مثل پدر خوانده و طالع نحس که اگر قسمت دومش را ببینیم یک فیلم کامل را دیده‌ایم.

به گفته نحوی، تله‌فیلم‌های موضوع محور نوع سوم را تشکیل می‌دهند. او ادامه می‌دهد: در این تله‌فیلم‌ها هیچ چیز ثابت نیست. فقط موضوع نشانه‌گیری شده ثابت است. فرض کنید ما می‌خواهیم درباره اصلاح الگوی مصرف تله‌فیلم چند قسمتی بسازیم. شخصیت‌ها مشترک نیستند اما موضوع مشترک است. ما در سیما فیلم مجموعه‌ای را درباره مشاغل کار کردیم. این مجموعه به اهمیت مشاغل و تاریخچه آنها می‌پرداخت.

مدیرگروه علمی و فرهنگی سیما فیلم از تله‌فیلم‌های محیط محور به عنوان دسته آخر نام می‌برد و تأکید می‌کند: در سیمافیلم،

تله‌فیلم‌های نوع چهارم هم تعریف شده‌اند. البته فقط مقدمات تولید اینها چیده شده و هنوز دستاورد زیادی نداشته است. این تله‌فیلم‌ها محیط محورند. داستان در یک جغرافیای واحد اتفاق می‌افتد. مثلاً یک آپارتمان یا یک کارخانه یا یک مطب پزشک و... هر بار سراغ یکی از آدم‌های محیط می‌رویم و قصه‌اش را روایت می‌کنیم. ممکن است بقیه عناصر قصه شخصیت‌های فرعی باشند و در دفعات بعد به شخصیت اصلی بدل شوند. ما هم‌اکنون داریم مجموعه‌ای را تحت عنوان «کي اول شروع کنيم» تهیه می‌کنیم. این مجموعه، آپارتمانی را نشان می‌دهد و هر بار داستان یکی از ساکنان تعریف می‌شود. این مجموعه الان در مرحله نگارش است. نحوی با امیدواری راجع به آینده تله‌فیلم‌های چند قسمتی صحبت می‌کند و می‌گوید: این چهار نوع تله‌فیلم شناسایی شده‌اند و ما داریم یک به یک آنها را تجربه می‌کنیم. گمان می‌کنم اگر به موضوع فیلم‌های چند قسمتی در رسانه ملی توجه شود، سرفصل تازه‌ای باز خواهد شد. خوبی این مجموعه‌ها این است که اگر مخاطب یک قسمتش را ندید، قسمت بعدی به اندازه کافی جاذبه دارد. در سریال‌ها اگر 2 قسمت را از دست بدهی، قسمت‌های بعدی برایتان نامفهوم می‌شود، اما در تله‌فیلم‌های چند قسمتی هر کدام یک ماجرای مستقل دارد.

بهر روز خوش‌رزم، یکی از افرادی است که تهیه یک مجموعه تله‌فیلم را با موضوع انقلاب به عهده گرفته است. این تله‌فیلم چند قسمتی «10 عكس» نام دارد و شامل 10 ماجرای متفاوت با موضوع پیروزی انقلاب در بهمن 57 می‌شود. از این مجموعه تاکنون 3 تله‌فیلم ساخته شده که «پاییزی» و «گمشدگان» از آن جمله‌اند. خوش‌رزم در گفت‌وگو با «جام‌جم» با بیان این که این 10 تله‌فیلم قرار بود سال 87 با موضوع انقلاب ساخته شوند، توضیح می‌دهد: به دلیل مشکلات عدیده و نداشتن بودجه، کار به تعویق افتاد. از آن سال تا الان فقط 3 کار ساخته شده است. اگر خدا لطف کند و بودجه این تله‌فیلم‌ها برسد، 2 تای دیگر را بعد از پاییز می‌سازیم. به گفته خوش‌رزم، به خاطر موضوع تله‌فیلم‌ها (انقلاب اسلامی) تصویر برداری کار باید در فصل پاییز انجام شود. او ادامه می‌دهد: نظر ما این بود که 10 تله‌فیلم ساخته شود و در دهه فجر هر شب یکی پخش بشود. اما میسر نشد. ظرف 3 سال توانستیم فقط 3 تله‌فیلم بسازیم.

ما تا کنون روند تله‌فیلم چند قسمتی که کاملش را جواب بگیریم، نداشته‌ایم. اما اصلاً هم ناامید نیستیم. چون در خیلی از مجموعه‌ها به بالای 50 درصد اهدافمان رسیده‌ایم. در رابطه با تله‌فیلم 10 عکس هم همین‌طور است. ما اگر در بهمن ماه سال دیگر 5 قسمتش را تولید کنیم، 50 درصد برنامه‌مان محقق شده است و بقیه تله‌فیلم‌هایمان بهتر جلو می‌رود. جلسات متعددی با نویسندگان داشته‌ایم و برای آنها قضیه تله‌فیلم‌های چند قسمتی را شرح داده‌ایم. نویسندگان معمولاً شخصیت را طوری می‌نویسد که قصه‌اش را پایان بدهد. اما ما می‌خواهیم بخشی از قصه پایان یابد و بخشی ادامه پیدا کند. این کار یک تجربه تازه است.

از صحبت‌های این تهیه‌کننده پیداست در عین حال کلاً با قالبی به نام تله‌فیلم میانه خوبی ندارد. او در این رابطه توضیح می‌دهد: من با ساخت تله‌فیلم مخالفم. تلویزیون باید سریال تولید کند؛ سریالی که تماشاگر جذب کند. اگر تلویزیون سریال بسازد، موفق‌تر است تا این که تله‌فیلم بسازد. مخاطب وقتی به سینما می‌رود، از قبل دست به انتخاب زده است. می‌داند در یک مدت معین دارد یک فیلم را می‌بیند. تمام حواسش متوجه فیلم است. حسن سریال این است که پیوستگی قصه‌اش باعث می‌شود مخاطب با آن همراه شود. ولی تله‌فیلم پیوستگی ندارد، بنابراین نمی‌تواند مخاطب زیادی داشته باشد.

احسان رحیم‌زاده / گروه رادیو و تلویزیون